

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No8(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 528 sahifa,
12-avgust, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Role of English Collocations, Idiomatic Expressions, and Phraseological Units in Developing Communicative Competence in Higher Education	10
<i>Alimov Jamshid Ravshanovich</i>	
Milliy xoslangan lisoniy birliklarni teglash tamoyillari	16
<i>Yorkulov Zafarjon Bakirovich</i>	
Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro tushunishning shaxs kognitiv rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	20
<i>Vaydulla Madinabonu Muxtasam qizi</i>	
O'qituvchilar darslarni qanday qiziqarli tashkil etishlari mumkin?	26
<i>Dilnura Rustamovna Xamrayeva</i>	
Tarbiya texnologiyasi – talabalarda ilmiy va sinergetik dunyoqarashni shakllantirish omili sifatida	33
<i>Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich</i>	
Maktab direktor maslahatchilarida strategik boshqaruv tafakkurini rivojlantirishning psixologik omillari	40
<i>Rahmatova Nasiba Sobirovna</i>	
Umumta'lim maktablarida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini sinfdan tashqari faoliyat orqali takomillashtirishning pedagogik-metodik tizimi	46
<i>Urinbayeva Dilfuza Abdumannobovna</i>	
Integrativ ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	50
<i>Xoldavlatova Gavhar Normaxmatovna</i>	
Klaster asosida TVET tizimida pedagogik innovatsiyalar	55
<i>Sobir Azizov</i>	
Muammoli ta'lim texnologiyasi orqali talabalarining kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish: "muammo" divergent–konvergent o'quv sikli	57
<i>Djumabayev G'ulomjon Xalillayevich, Yusupov Muxtorbek Roximovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya darslarida regbi elementlarini o'rgatishning tashkiliy-metodik asoslar	62
<i>E. E. Jumayev</i>	
Autentik materiallar asosida bo'lajak nemis tili o'qituvchilarining til ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasining eksperimental samaradorligi	65
<i>Jumayeva Gulxan Amrullayevna</i>	
Aleksandr Nil pedagogik ta'limotida shaxs erkinligini rivojlantirish mexanizmlari: ingliz filologiyasi talabalari misolida	71
<i>Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li</i>	
TPACK modeli asosida ingliz tilida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning adaptiv metodik tizimi	75
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Multimodal vizual tayanchlar va flashcard asosidagi topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	82
<i>Sevara Alimurodova, Ayubova Saïda</i>	
Raqamlashtirish jarayonida elektron ta'lim resurslarini yaratishning metodik asoslarini takomillashtirish	88
<i>Nurmaxanov Kayrat Erpayizovich</i>	
Modulli ta'lim texnologiyalari orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari	95
<i>Poyonova Fazilat Olimovna</i>	
Individual ta'lim sharoitida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash samaradorligini pedagogik tajriba-sinov va matematik-statistik tahlil asosida baholash	100
<i>Gulbaxor Abdullayevna Gaynazarova</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida raqamli menejment tizimlarini joriy etish muammolari va ularni bartaraf etishning samarali yo'llari	106
Matnazarov Hurmatbek Egamberganovich	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	110
Sodiqov Rafikjon Turobjon o'g'li	
Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari ...	114
To'xtayeva Dilrabo Nematovna	
Inklyuziv ta'lim: mohiyati, tamoyillari	119
Choriyeva Muxlisa Jumamurodovna	
The Role of Neuromuscular Dentistry in Dental Practice	123
Turayev Alimjan	
Orthodontics' Digital Transformation (Literature Review)	128
Khusanbaeva Jasmin Shavkatovna, Xazratov A. I.	
O'zbekiston SSRda ta'lim islohotlari davrida pedagogika bilim yurtlari faoliyatida o'qituvchilarni tayyorlash jarayonlari va amaliy muammolar	136
Mamatkulova Maxfuza Kozimovna	
Application of Mechanotherapy Techniques in Oral and Craniofacial Surgical Methodologies (Literature Review)	140
Marufova Farangiz Gayratovna	
Theoretical Foundations for Developing Communicative Competence of Future Doctors	147
Nasimova Shahnoza Ziyodullayevna	
Формирование функциональной грамотности и "гибких навыков" (Soft Skills) у учащихся начальных классов в контексте реализации национальной учебной программы Узбекистана	152
Ю. С. Тажиева	
Talabalarda mustaqil ta'lim olish faoliyatini rivojlantirish metodlari	156
Jabborov Toxirjon Maqsudali o'g'li	
Ingliz va qoraqalpoq tillaridagi onim komponentli frazeologizmlarning lingvomadaniy xususiyatlari	160
Koyshekenova Tatyana Kenesariyevna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining ijodiy-metodik kompetentligini rivojlantirish texnologiyasi	164
Qo'shaqov Farrux Furqat o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faollikni oshirishning pedagogik usullari	169
Xoldarova F. M.	
Ingliz tili darslarida ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirish metodikasi	172
Madaminova Muzifa Shukurullo qizi	
Sport ta'limi yo'nalishidagi o'quvchilarining generativ sun'iy intellekt kompetensiyasini baholash mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish	178
Nematova Rushana Nemat qizi	
Inklyuziv ta'lim sharoitida koxlear implantli bolalarning eshituv-nutqiy faoliyatini pedagogik tashkil etish metodikasi	184
Mirzayeva Umida Inamovna	
Umumiy o'rta ta'lim muassasasida ijtimoiy-madaniy muhitni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	188
Malikova Dilrabaxon	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy-subyektiv pozitsiyasini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	194
Temirova Shoxsanam Komilovna	
O'zbek tilidagi lingvomadaniy kollokatsiyalarning assotsiativ-semantik xususiyatlari	201
Boymirova Dilshoda Oblayor qizi	
Методы развития компетенций будущих учителей начальной школы в области создания текстов	208
Хаитова Нодира Бафроевна	

Inklyuziv maktabgacha ta'limda bolalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvida madaniy-tarixiy va ekologik yondashuvlar integratsiyasi	216
Mengliyeva Gavhar Ibrohim qizi	
Maktabgacha ta'lim jarayonida induktiv metodlardan foydalanishning xorijiy tajribasi	220
Mirazimova Muxabbat Normatovna	
Virtual muzeylar orqali tarixiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik modeli	225
To'ranazarova Muxlisaxon Davlatjon qizi	
Қорақалпоқ, туркман ва инглиз эртақларида образли нутқнинг миллий моделлари: фразеологизм, ранг ва маиший тимсоллар	230
Жепбарова Саят Курбанмиратовна, Жаумитбаева Перийзат Караматдиновна	
Statistical Analysis of Experimental Work and Evaluation of Educational Effectiveness in Teaching Bioethics	233
Salimova Malika Rashidbekovna	
Talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	240
Axatova Sabina Qo'shmurod qizi	
Talabalarda sport kompetensiyasini rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar	247
Ismatov Feruz Mamarasulovich	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini integrativ o'qitish zarurati va o'ziga xos xususiyatlari	254
Fayzullayeva Xolida Axmadjon qizi	
Ingliz tilini o'rganishda motivatsiya va o'quvchilarni rag'batlantirish usullarining ahamiyati	258
Sirojov Daler Kironboyevich	
Mikrokredit tashkilotlarini vujudga kelishi va bekor bo'lishining huquqiy asoslari	263
Madumarov Talantbek Tolibjonovich, Qalandarova Mubinabonu Fayziddin qizi	
Oliy ta'lim tizimida ta'lim-tarbiya jarayonlarini aksiologik modernizatsiyalashning psixologik mexanizmlari... ..	268
Taylanova Sh. Z., Turayeva Dilnoza Niyatullo qizi	
A Methodology for Using Digital Educational Technologies in Preparing Students to Teach Subject-Specific Disciplines in English in Non-Philological Fields of Study	274
Mirzayeva Khilolakhon Bakhromali kizi	
Deviant xulqli o'smirlarda konfliktli xulq shakllanishida ota-ona-farzand munosabatlarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	281
Otamirzayev Muzaffar Bahodir o'g'li	
Biologiya fanidan auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etishning innovatsion metodlari va ularning kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi ahamiyati.....	287
Xalilova Maqsad Ravshanovna	
Leading Schools for Gifted Students: Contextual Demands on the Principal and the Case for Creative Competence	293
Zarina I. Ganiyeva	
Aholi o'rtasida gipodinamiyani (kamharakatlikni) bartaraf etishda o'z-o'zini nazorat qilish usullari	297
Sharipova Faridaxon Akmaljon qizi	
Lobachevskiy geometriyasi: noevklid geometriyaning nazariy asoslari, geometrik xususiyatlari va ta'limdagi ahamiyati.....	301
Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Adabiyot ta'limi jarayonida nutqiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	305
Sulaymonova Nafisa Sattorovna	
Ritmik she'r va harakatli mashqlar yordamida 1-sinf o'quvchilarining diqqatini jamlash	311
Yadgarova Iroda Ikromovna	
Mehrli maktab o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvchanlik ko'nikmalarini rivojlantirishning konseptual modeli.....	314
Xoliqulova Dilnoza Sheraliyevna	
Bo'lajak shifokorlarda kasbiy-kommunikativ motivatsiyani xalqaro miqyosda rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	318
Qoravoyeva Shoira Zafarjon qizi	

Pedagogik ta'limda media savodxonlikni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari	322
<i>Gulmonova Guli Anvar qizi</i>	
Pedagogik diagnostika vositalari asosida bo'lajak o'qituvchilarning individuallashtirilgan ta'limni loyihalash ko'nikmalarini rivojlantirish samaradorligi	327
<i>Yuldashev Xusniddin Abdullayevich</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalarni pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlash	333
<i>Bozorova Muxlisa</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida metodik faoliyat turlari.....	337
<i>Qarshibayeva Dilduza Xidirbayevna</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'quvchilar individual rivojlanishini baholash yo'nalishlari.....	341
<i>Alimov Azim Anvarovich</i>	
O'quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etishda motivatsiya va o'zini o'zi boshqarishning psixologik roli	347
<i>Burtshova Aliya Burxonovna</i>	
Talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda pedagogik metodlarning integrativ imkoniyatlari.....	354
<i>Nazarova Vazira Bahron qizi</i>	
Tasviriy san'at ta'limida inklyuziv yondashuv va raqamli ta'lim muhitining integratsiyasi	359
<i>Shodmonova Munisa Furkatovna</i>	
Uzoq muddat davolanishga muhtoj bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvchanlik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	365
<i>Xoliqulova Dilnoza Sheraliyevna</i>	
Jamoat transporti haydovchilarining psixoemotsional barqarorligini shakllantirishning nazariy-psixologik asoslari.....	369
<i>Ruzimatova Gulbaxor Adiljanovna</i>	
Игровые технологии как средство развития речевой активности детей с тяжёлыми нарушениями речи.....	375
<i>Шакирова Ситора Абдугануровна</i>	
Qo'l to'pi bilan shug'ullanuvchi talabalarda tezkorlik va chaqqonlik sifatlarini rivojlantirishning samarali usullari.....	380
<i>Jo'rayev Nodirbek Nutfillo o'g'li</i>	
Ценностно-смысловой потенциал поэзии Анны Ахматовой в формировании языковой личности и духовно-нравственном становлении учащихся: методический аспект	385
<i>Жабборовна Гулчехра Жобириева</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida geoaxborot tizimlarini o'qitishning zamonaviy holati va rivojlanish tendensiyalari...	391
<i>Iskandarov Bayimbet Sobir o'g'li</i>	
O'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini innovatsion menejment asosida rivojlantirish yo'nalishlari	395
<i>Abdullayev Amirulla Xazratovich</i>	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini takomillashtirish	399
<i>Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi</i>	
O'smirlarning ijtimoiylashuv jarayonining mazmuni va ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari.....	404
<i>Nishanbayeva Odina Xikmatillayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda kognitiv strategiyalardan foydalanish metodikasi	409
<i>Sharopova Zarnigor Tolib qizi</i>	
Assessment for Learning and Assessment of Learning: Formative and Summative Approaches in Foreign Language Education in Uzbekistan.....	415
<i>Ramazonova Feruzaxon Akbarovna</i>	
Aqli zaif boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-amaliy faoliyatini tashkil etishda sensor integratsiyadan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	420
<i>Tajibayeva Shaxnoza Abdumuxtorovna</i>	

Umumta'lim muassasalari rahbar kadrlarning raqobatbardoshligini baholash va samarali boshqarishning qiyosiy tahlili	425
Uzakbayeva Raxima Xojabayevna	
Nemis tilida so'zlashuvchi davlatlar va nemis adabiy tili tarixi	430
Adham Berdimurodov Musurmonovich	
Xorijiy andragogik yondashuvlarni kasbiy ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shart-sharoitlari	434
Yusupov Ulug'bek Kamalovich	
The Power of Intercultural Competence in Global Communication.....	439
Serdaliev Baxitli Xaydarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarning badiiy tafakkurini xalq og'zaki ijodi asosida rivojlantirish metodikasi	443
Matrizayeva To'maris Jumamirat qizi	
Raqamli ta'lim transformatsiyalashu-vining pedagogik mazmuni va zamonaviy tendensiyalari.....	449
Turdaliyeva Nurjahan Abdunosir qizi	
Pedagogik ta'lim tizimida raqamlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni.....	457
Boymirzayeva Shanoza Olimjon qizi	
The Effectiveness of a Synthetic Phonics Programme in Teaching Word Reading, Spelling and Reading Comprehension: a Critical Review and EFL Pedagogical Implications.....	465
Nishonova Zuxra Voxidjon qizi	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning konseptual-metodologik asoslari: tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatli yondashuvlar.....	471
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Biologiya ta'limida o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini baholashni pedagogik kvalimetriya va zamonaviy psixometrik yondashuvlar asosida takomillashtirish.....	476
Boyxonov Islomjon Abduqaxxor o'g'li	
Oiladagi nizolarni hal etishda mediatorlik faoliyatining ahamiyati.....	483
Ibaydullayeva Umida Rustamjonovna	
Xalq pedagogikasiga asoslangan kompetensiyaviy yondashuvning metodologik asoslari	487
Maqsudov Ulug'bek Qurbonovich	
Kompyuter tarmoqlari mavzusini o'qitishda muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning metodik imkoniyatlari	493
Po'lotova Sevinchoy Arslon qizi	
Bo'lajak filologlarni tayyorlashda art-menejment asosida pedagogik boshqaruv strategiyalarini takomillashtirish texnologiyasi	499
Qo'chqarova Feruza Maxamatqosimovna	
Kasbiy sifatlarni rivojlantirishda qadriyat yo'naltirilganlik va motivatsion soha o'zaro bog'liqligi.....	503
Qo'shmuratov Bekzod Abduraimovich	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning innovatsion-pedagogik tizimi	509
Rustamova Manzura Mirkamalovna	
"Kelajak soatlari" darslarida yuqori sinf o'quvchilarining o'zini-o'zi tarbiyalash (self-education) kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	517
Saxoddinova Muhayyo Eshmamat qizi	
Generativ sun'iy intellekt vositalari asosida bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari.....	523
Teshaboyev Ilxomjon Inomjon o'g'li	

“KELAJAK SOATLARI” DARSLARIDA YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING O‘ZINI-O‘ZI TARBIYALASH (SELF-EDUCATION) KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Saxoddinova Muhayyo Eshmamat qizi

Qori Niyoziy nomidagi tarbiya pedagogikasi milliy instituti
tayanch doktrinati

Annotatsiya: Mazkur maqolada yuqori sinf o‘quvchilarida o‘zini-o‘zi tarbiyalash (self-education) kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari hamda “Kelajak soatlari” darslari asosida ishlab chiqilgan metodikaning mazmuni yoritilgan. Tadqiqotda nazariy va empirik metodlardan foydalanilib, o‘zini-o‘zi tarbiyalash kompetensiyasining tarkibiy komponentlari aniqlangan hamda ularni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol mashg‘ulotlar tizimi ishlab chiqilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari taklif etilgan metodikaning o‘quvchilarning o‘zini anglash, maqsad qo‘yish, faoliyatini rejalashtirish, refleksiya qilish va shaxsiy rivojlanish istiqbollarini belgilash ko‘nikmalarini samarali rivojlantirishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: o‘zini-o‘zi tarbiyalash, self-education, Kelajak soatlari, yuqori sinf o‘quvchilari, kompetensiya, shaxsiy rivojlanish, refleksiya, hayotiy loyihalash, kelajak ko‘nikmalari, pedagogik metodika.

Abstract: This article discusses the pedagogical potential for developing self-education competence among senior secondary school students and presents a methodology designed within the framework of “Future Classes”. The study employed both theoretical and empirical research methods to identify the structural components of self-education competence and to develop a system of interactive activities aimed at fostering its development. The results of the experimental study demonstrated the effectiveness of the proposed methodology in enhancing students’ self-awareness, goal-setting, planning, reflection, and personal development skills.

Key words: self-education, self-education competence, Future Classes, senior secondary school students, competency-based approach, personal development, reflection, life design, future skills, pedagogical methodology.

Аннотация: В данной статье раскрываются педагогические возможности развития компетенции самообразования у учащихся старших классов, а также содержание методики, разработанной на основе занятий “Часы будущего”. В исследовании использованы теоретические и эмпирические методы, определены структурные компоненты компетенции самообразования и разработана система интерактивных занятий, направленных на её развитие. Результаты опытно-экспериментальной работы показали эффективность предложенной методики в формировании у обучающихся навыков самопознания, постановки целей, планирования собственной деятельности, рефлексии и проектирования личностного развития.

Ключевые слова: самообразование, компетенция самообразования, “Часы будущего”, учащиеся старших классов, компетентностный подход, личностное развитие, рефлексия, жизненное проектирование, навыки будущего, педагогическая методика.

KIRISH

Raqamli transformatsiya, mehnat bozori talablarining tez sur‘atlarda o‘zgarib borishi hamda bilimlar iqtisodiyotining shakllanishi ta‘lim tizimi oldiga shaxsning uzluksiz o‘zini rivojlantirishga tayyorligini ta‘minlash bilan bog‘liq yangi vazifalarni qo‘ymoqda.=

XXI asrda inson muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri sifatida nafaqat muayyan fan sohasidagi bilimlarga egalik qilish, balki mustaqil o‘rganish, o‘z imkoniyatlarini anglash, shaxsiy va kasbiy rivojlanish istiqbollarini rejalashtirish, faoliyat natijalarini tahlil qilish va zarur hollarda o‘z xatti-harakatlarini korreksiya qila olish kabi metakompetensiyalarga ega bo‘lish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan o‘zini-o‘zi tarbiyalash kompetensiyasi zamonaviy ta‘limning ustuvor maqsadlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasida ham yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish, ularni mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor, mas'uliyatli va raqobatbardosh shaxs sifatida voyaga yetkazishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim oluvchilarning mustaqil ta'lim olish, o'z ustida ishlash va hayot davomida o'qib-o'rganishga tayyorligini shakllantirish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri sifatida belgilangan. Shuningdek, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida ham yosh avlodning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning kasbiy va shaxsiy o'zini o'zi belgilashiga ko'maklashish, kelajakka yo'naltirilgan tafakkurni shakllantirish masalalariga ustuvor ahamiyat berilgan.

Pedagogika va psixologiya fanlarida o'zini-o'zi tarbiyalash, o'zini-o'zi boshqarish hamda o'z-o'zini rivojlantirish muammolari uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda.

Xususan, A.Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasida shaxsning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchi (self-efficacy) uning o'zini boshqarish va rivojlantirish jarayonining muhim omili sifatida asoslab berilgan.

B.Zimmerman tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini boshqariladigan ta'lim (self-regulated learning) konsepsiyasida esa o'quvchilarning maqsad qo'yish, o'z faoliyatini monitoring qilish, natijalarni baholash va refleksiya amalga oshirish jarayonlari samarali ta'limning asosiy mexanizmlari sifatida tavsiflangan.

P.Pintrich, M.Boekaerts, D.Schunk kabi olimlarning tadqiqotlarida ham o'quvchilarning shaxsiy faolligi va ichki motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash ularning muvaffaqiyatli ta'lim olishi hamda hayot davomida o'qib-o'rganish kompetensiyalarini shakllantirishning muhim sharti ekanligi ta'kidlangan.

So'nggi yillarda xalqaro ta'lim amaliyotida "future skills", "foresight education", "life design", "career adaptability", "lifelong learning" kabi konsepsiyalarga asoslangan yondashuvlar keng rivojlanmoqda. Mazkur yondashuvlar o'quvchilarni kelajakdagi ijtimoiy, iqtisodiy va texnologik o'zgarishlarga moslashishga tayyorlash, ularda shaxsiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, ongli kasbiy tanlov qilish va uzluksiz o'zini takomillashtirib borish ko'nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi. Ushbu jarayonlarda o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasi integrativ shaxsiy sifat sifatida namoyon bo'lib, u motivatsion, kognitiv, refleksiv hamda faoliyatga oid tarkibiy qismlarning o'zaro uyg'unligi asosida rivojlanadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida joriy etilayotgan "Kelajak soatlari" mashg'ulotlari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini aniqlash, kelajakdagi hayotiy maqsadlarini belgilash, kasbiy orientatsiyasini shakllantirish va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Biroq mazkur mashg'ulotlarning o'quvchilarda o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini shakllantirish imkoniyatlari, mazmuni, metodlari va tashkiliy mexanizmlarini ilmiy-metodik jihatdan asoslash masalalari yetarli darajada tadqiq etilmagan. Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotning maqsadi yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini "Kelajak soatlari" darslari vositasida rivojlantirishning metodik tizimini ishlab chiqish, uning tarkibiy komponentlarini aniqlash hamda tajriba-sinov ishlari orqali samaradorligini asoslashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini "Kelajak soatlari" darslari vositasida rivojlantirishning nazariy-metodik asoslarini aniqlash, mazmuniy komponentlarini belgilash hamda amaliy samaradorligini baholash maqsadida kompleks tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, refleksiv yondashuv, faoliyatli yondashuv hamda o'z-o'zini boshqariladigan ta'lim konsepsiyasi tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida dastlab o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining pedagogik-psixologik mohiyati, uning tarkibiy tuzilmasi, shakllanish omillari va rivojlantirish mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilindi. Bu bosqichda mahalliy va xorijiy pedagogik-psixologik adabiyotlar, ta'limga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xalqaro ta'lim konsepsiyalari, o'quv dasturlari hamda "Kelajak soatlari" mashg'ulotlarining mazmuni o'rganildi. Ayniqsa, self-education, self-regulated learning, lifelong learning, future skills, life design va career guidance kabi tushunchalar o'zaro aloqadorlikda tahlil qilindi.

Nazariy tahlillar asosida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasi yuqori sinf o'quvchisining o'z shaxsiy imkoniyatlarini anglash, maqsad qo'yish, o'z faoliyatini mustaqil rejalashtirish, ichki motivatsiyasini boshqarish, xatti-harakatlarini nazorat qilish, natijalarni baholash hamda shaxsiy rivojlanish yo'nalishini ongli ravishda belgilashga qaratilgan integrativ kompetensiya sifatida talqin qilindi.

Tadqiqotda quyidagi nazariy metodlardan foydalanildi: ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish, pedagogik modellashtirish va konseptual loyihalash. Ushbu metodlar yordamida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining tarkibiy komponentlari aniqlashtirildi hamda "Kelajak soatlari" darslari doirasida uni rivojlantirishga qaratilgan metodik model ishlab chiqildi.

Tadqiqotning empirik bosqichida kuzatish, suhbat, anketa so'rovi, diagnostik topshiriqlar, o'quvchilar faoliyati mahsullarini tahlil qilish, pedagogik tajriba-sinov hamda natijalarni matematik-statistik qayta ishlash metod-

laridan foydalanildi. Mazkur metodlar o'quvchilarning o'zini anglash, maqsad qo'yish, mustaqil qaror qabul qilish, o'z faoliyatiga tanqidiy baho berish va shaxsiy rivojlanish rejasini tuzish darajasini aniqlash imkonini berdi.

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda tashkil etildi: aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakuniy nazorat bosqichlari. Aniqlovchi bosqichda yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining dastlabki holati o'rganildi. Bu jarayonda o'quvchilarning o'z shaxsiy fazilatlarini anglash darajasi, kelajak maqsadlariga munosabati, mustaqil rivojlanishga ehtiyoji, o'z-o'zini baholash ko'nikmalari hamda shaxsiy mas'uliyat hissi tahlil qilindi.

Anketa va suhbat natijalari o'quvchilarning aksariyatida kelajak rejalari mavjud bo'lsa-da, ularni aniq maqsad, reja va amaliy harakatlar tizimi bilan bog'lash ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatdi. Shakllantiruvchi bosqichda "Kelajak soatlari" darslari mazmuniga o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodik topshiriqlar, refleksiv mashqlar, individual va guruhli faoliyat shakllari kiritildi. Ushbu bosqichda o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini aniqlash, hayotiy maqsadlarini belgilash, o'z ustida ishlash rejasini tuzish va o'z faoliyatini baholashga yo'naltirilgan interfaol metodlardan foydalanildi.

Metodik ishlar jarayonida "Mening kelajak xaritam", "SMART maqsadlar", "Shaxsiy rivojlanish kundaligi", "Men kimman va kim bo'lmoqchiman?", "Kasbiy yo'nalishim va imkoniyatlarim", "Kuchli va zaif tomonlarim tahlili", "Bir oyda o'zimni rivojlantirish rejasini", "Refleksiv esse", "Hayotiy qadriyatlar piramidasini" kabi topshiriqlar qo'llanildi. Mazkur topshiriqlar o'quvchilarning o'z-o'zini anglash, ichki motivatsiyasini faollashtirish, mustaqil fikrlash, tanlov qilish va o'z faoliyatiga ongli munosabat bildirish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi.

Yakuniy nazorat bosqichida tajriba va nazorat guruhlaridagi o'quvchilarning natijalari qiyosiy tahlil qilindi. O'quvchilarda o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining rivojlanish darajasi quyidagi mezonlar asosida baholandi: motivatsion-qadriyatli mezon, kognitiv mezon, faoliyatli-amaliy mezon va refleksiv-baholovchi mezon.

Motivatsion-qadriyatli mezon orqali o'quvchilarning o'zini rivojlantirishga bo'lgan ichki ehtiyoji, shaxsiy o'sishga intilishi, kelajakdagi maqsadlariga mas'uliyatli munosabati aniqlandi.

Kognitiv mezon o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash mazmuni, shaxsiy rivojlanish yo'llari, maqsad qo'yish va rejalashtirish usullari haqidagi bilimlarini baholashga xizmat qildi.

Faoliyatli-amaliy mezon orqali o'quvchilarning o'z ustida ishlash rejasini tuzish, belgilangan maqsad sari amaliy harakat qilish, vaqtni boshqarish va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari o'rganildi.

Refleksiv-baholovchi mezon esa o'quvchilarning o'z faoliyatini tahlil qilish, yutuq va kamchiliklarini aniqlash, xatti-harakatlarini tuzatish hamda rivojlanish natijalariga baho berish qobiliyatini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasi uch darajada baholandi: yuqori, o'rta va past daraja.

Yuqori darajadagi o'quvchilar o'z shaxsiy imkoniyatlarini anglaydi, aniq maqsad qo'ya oladi, o'z faoliyatini mustaqil rejalashtiradi, natijalarni baholaydi va shaxsiy rivojlanish jarayoniga mas'uliyat bilan yondashadi.

O'rta darajadagi o'quvchilarda o'zini rivojlantirishga qiziqish mavjud bo'lsa-da, faoliyatni rejalashtirish va izchil amalga oshirishda tashqi ko'makka ehtiyoj seziladi.

Past darajadagi o'quvchilarda esa o'z ustida ishlashga bo'lgan ichki motivatsiya sust, maqsadlar noaniq, refleksiya va o'zini baholash ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmagan bo'ladi.

Tajriba-sinov jarayonida olingan ma'lumotlar sifat va miqdor jihatdan tahlil qilindi.

Sifat tahlilida o'quvchilarning refleksiv yozuvlari, suhbat javoblari, guruhli faoliyatdagi ishtiroki hamda shaxsiy rivojlanish rejalari o'rganildi.

Miqdoriy tahlilda esa anketa natijalari, diagnostik topshiriqlar ballari va tajriba hamda nazorat guruhlari ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslandi.

Shunday qilib, tadqiqotda qo'llanilgan metodlar majmuasi "Kelajak soatlari" darslari orqali yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirish jarayonini har tomonlama o'rganish, uning samaradorligini aniqlash va ilmiy-metodik xulosalar chiqarish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari davomida "Kelajak soatlari" mashg'ulotlari vositasida yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodik tizimning samaradorligi aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalari ishlab chiqilgan metodikaning o'quvchilarning motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli-amaliy hamda refleksiv-baholovchi ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatganligini namoyon etdi.

Dastlabki diagnostika natijalariga ko'ra, tadqiqot ishtirokchilarining aksariyatida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining ayrim tarkibiy elementlari shakllangan bo'lsa-da, mazkur kompetensiyaning yaxlit tizim sifatidagi rivojlanish darajasi yetarli emasligi aniqlandi. Jumladan, ko'plab o'quvchilar o'z oldiga maqsad

qo'yishga intilish bildirgan bo'lsalar-da, maqsadlarni aniq rejalashtirish, ularga erishish strategiyalarini ishlab chiqish, vaqtni samarali boshqarish va o'z faoliyatini muntazam monitoring qilish ko'nikmalarida muayyan qiyinchiliklarga duch kelishlari kuzatildi.

Aniqlovchi bosqich natijalarida o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasi rivojlanganlik darajasi uch mezon – yuqori, o'rta va past darajalar bo'yicha baholandi. Olingan ma'lumotlar tajriba va nazorat guruhlarida o'rtasida statistik jihatdan sezilarli tafovut mavjud emasligini ko'rsatdi, bu esa shakllantiruvchi ta'sirni amalga oshirish uchun qulay sharoit yaratdi. Shakllantiruvchi bosqichda "Kelajak soatlari" mashg'ulotlariga integratsiyalashgan metodik topshiriqlar tizimi izchil joriy etildi. O'quvchilar tomonidan "Mening kelajak xaritam", "SMART maqsadlar", "Shaxsiy rivojlanish kundaligi", "Hayotiy qadriyatlar piramidasini", "Bir yil ichidagi rivojlanish trayektoriyam" kabi mashg'ulotlarning bajarilishi ularning o'zini anglash darajasini oshirish, ichki motivatsiyasini mustahkamlash hamda shaxsiy rivojlanish istiqbollarini ongli ravishda belgilashiga xizmat qildi.

Tajriba yakunida o'tkazilgan nazorat diagnostikasi natijalari tajriba guruhidagi o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining barcha komponentlari bo'yicha ijobiy dinamikaga ega ekanligini ko'rsatdi. Xususan, o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini adekvat baholash, uzoq va qisqa muddatli maqsadlarni belgilash, individual rivojlanish rejasini ishlab chiqish, o'z faoliyatini natijalarini tahlil qilish va kelgusidagi harakatlarini rejalashtirish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

Motivatsion-qadriyatli komponent bo'yicha o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishga bo'lgan ehtiyoji, o'z ustida ishlashga nisbatan ijobiy munosabati va o'z kelajagiga nisbatan mas'uliyat hissi ortganligi kuzatildi. Kognitiv komponent doirasida esa o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash jarayoni, maqsad qo'yish texnologiyalari, refleksiya usullari hamda kasbiy o'zini o'zi belgilash masalalari bo'yicha bilimlari kengaydi.

Faoliyatli-amaliy komponentda o'quvchilar mustaqil ravishda rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, kundalik faoliyatini tashkil etish, ustuvor vazifalarni aniqlash va yuzaga keladigan muammolarni konstruktiv hal qilish ko'nikmalarini namoyon etdilar. Refleksiv-baholovchi komponent bo'yicha esa o'quvchilarda o'z yutuq va kamchiliklarini tahlil qilish, ulardan xulosa chiqarish va keyingi faoliyatini takomillashtirishga intilish darajasi oshganligi aniqlandi. Pedagogik kuzatishlar va o'quvchilarning refleksiv yozuvlari tahlili shuni ko'rsatdiki, "Kelajak soatlari" mashg'ulotlarida qo'llanilgan interfaol metodlar o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalashi, shaxsiy qadriyatlarini anglab yetishi, hayotiy maqsadlarini aniqlashtirishi va o'z rivojlanishiga nisbatan ongli yondashuvni shakllantirishda muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qilgan.

Mazkur tadqiqot natijalari yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida "Kelajak soatlari" mashg'ulotlarining salmoqli pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligini tasdiqladi. Tajriba-sinov ishlari davomida aniqlangan ijobiy o'zgarishlar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishga bo'lgan ehtiyojlarini faollashtirish, kelajakka oid maqsadlarni aniq belgilash hamda o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishda ishlab chiqilgan metodik tizimning samaradorligini ko'rsatdi.

Olingan natijalar B. J. Zimmermannning o'z-o'zini boshqariladigan ta'lim (Self-Regulated Learning) nazariyasining asosiy qoidalari bilan uyg'unlik kasb etadi. Zimmermanga ko'ra, ta'lim oluvchi shaxs passiv bilim qabul qiluvchi emas, balki o'z faoliyatini rejalashtiruvchi, monitoring qiluvchi va natijalarni baholovchi faol subyekt hisoblanadi (Zimmerman, 2000). Olim tomonidan tavsiya etilgan oldindan rejalashtirish (forethought), faoliyatni boshqarish (performance control) va refleksiya (self-reflection) bosqichlari tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan metodik mashg'ulotlar mazmunida o'z aksini topdi. Jumladan, "SMART maqsadlar", "Shaxsiy rivojlanish kundaligi" va "Mening kelajak xaritam" kabi topshiriqlar o'quvchilarning maqsadli faoliyatini tashkil etishga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari A. Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasi bilan ham metodologik jihatdan mos keladi. Bandura shaxsning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini (self-efficacy) muvaffaqiyatli faoliyatning asosiy determinantlaridan biri sifatida e'tirof etadi. Mazkur tadqiqotda o'quvchilarning o'z kuchiga ishonch darajasining ortishi, o'z ustida ishlashga bo'lgan ichki motivatsiyasining kuchayishi va individual rivojlanish istiqbollarini mustaqil ravishda loyihalashtirishga intilishi self-efficacy ko'rsatkichlarining ijobiy dinamikasini aks ettiradi. So'nggi yillarda xalqaro pedagogik amaliyotda keng qo'llanilayotgan "Life Design" konsepsiyasi ham tadqiqot natijalarini talqin etishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

M.Savickas va hamkorlari tomonidan ishlab chiqilgan ushbu yondashuv shaxsning o'z hayot yo'lini ongli ravishda loyihalashtirish, kasbiy identifikatsiyani shakllantirish hamda o'zgaruvchan ijtimoiy muhitga moslashuvchanlikni rivojlantirishni nazarda tutadi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyati, hayotiy qadriyatlar va shaxsiy maqsadlari o'rtasidagi bog'liqlikni anglay boshlaganligi kuzatildi. Bu esa "Kelajak soatlari" mashg'ulotlari mazmunini life design tamoyillari asosida boyitish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari P. Pintrich va M. Boekaerts tomonidan ilgari surilgan o'quvchilarning ichki motivatsiyasi va metakognitiv strategiyalarini rivojlantirishga oid ilmiy qarashlarni ham tasdiqlaydi. Xususan, refleksiv topshiriqlardan muntazam foydalanish o'quvchilarning o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, mavjud resurslarini baholash va kelgusidagi harakatlarini takomillashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berdi. O'quvchilarning refleksiv yozuvlari va suhbat natijalari shuni ko'rsatdiki, ular o'z muvaffaqiyatlari va qiyinchiliklarini

avvalgiga nisbatan chuqurroq tahlil qila boshlaganlar hamda rivojlanish uchun individual strategiyalar ishlab chiqishga moyillik bildirganlar. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim cheklovlar ham aniqlandi. Jumladan, o'quvchilarning o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasi rivojlanishiga oilaviy muhit, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, shaxsiy qiziqishlar va raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlari ham sezilarli ta'sir ko'rsatishi kuzatildi. Mazkur omillar kelgusidagi tadqiqotlarda alohida o'rganilishi maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari "Kelajak soatlari" mashg'ulotlarini yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirishning samarali pedagogik vositasi sifatida baholash imkonini beradi. Ushbu metodik yondashuv o'quvchilarning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki ularning hayot davomida o'qib-o'rganishga tayyorligi, kelajakdagi kasbiy faoliyatini ongli ravishda rejalashtirishi va shaxsiy o'sishga intilishini ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli-amaliy hamda refleksiv-baholovchi komponentlardan iborat integrativ tuzilmasi ilmiy jihatdan asoslandi. Mazkur komponentlarning o'zaro uyg'unlikda rivojlanishi o'quvchilarning o'zini anglash, shaxsiy maqsadlarni belgilash, rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, o'z faoliyatini monitoring qilish va natijalarni baholash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari yuqori sinf o'quvchilarida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini yana bir bor tasdiqladi. Olib borilgan nazariy tahlillar, pedagogik kuzatishlar hamda tajriba-sinov ishlari natijalari asosida "Kelajak soatlari" mashg'ulotlari mazmuni va texnologik imkoniyatlari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini qondirish, ularni kelajak hayotiga ongli tayyorlash hamda uzluksiz o'z ustida ishlashga yo'naltirishda muhim pedagogik resurs ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli-amaliy hamda refleksiv-baholovchi komponentlardan iborat integrativ tuzilmasi ilmiy jihatdan asoslandi. Mazkur komponentlarning o'zaro uyg'unlikda rivojlanishi o'quvchilarning o'zini anglash, shaxsiy maqsadlarni belgilash, rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, o'z faoliyatini monitoring qilish va natijalarni baholash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan metodik tizimning mazmuni "Kelajak soatlari" mashg'ulotlariga integratsiyalashgan interfaol topshiriqlar, refleksiv mashqlar, individual rivojlanish rejalari va istiqbolli hayotiy loyihalash elementlarini o'z ichiga oldi. Xususan, "SMART maqsadlar", "Mening kelajak xaritam", "Shaxsiy rivojlanish kundaligi", "Kasbiy identifikatsiya", "Hayotiy qadriyatlar piramidas" kabi metodik vositalardan foydalanish o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirish, o'z imkoniyatlariga nisbatan ishonchini mustahkamlash hamda mustaqil rivojlanishga tayyorligini kuchaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalari ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini tasdiqladi. Xususan, tajriba guruhidagi o'quvchilarda o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasining rivojlanganlik darajasi nazorat guruhiga nisbatan yuqori ko'rsatkichlarni namoyon etdi. Bu esa "Kelajak soatlari" mashg'ulotlarining o'quvchilarning kelajakka yo'naltirilgan tafakkurini shakllantirish, shaxsiy mas'uliyat hissini rivojlantirish hamda hayot davomida ta'lim olishga tayyorligini ta'minlashdagi didaktik salohiyatini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- umumiy o'rta ta'lim maktablarining 9–11-sinflari uchun "Kelajak soatlari" mashg'ulotlari mazmuniga o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan maxsus modullarni kiritish;
- o'quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyalarini loyihalashga xizmat qiluvchi metodik qo'llanmalar va ishchi daftarlarni ishlab chiqish;
- pedagoglar uchun o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini shakllantirish metodikasiga bag'ishlangan malaka oshirish dasturlarini tashkil etish;
- refleksiv faoliyat, hayotiy loyihalash (life design) va kelajak ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan raqamli ta'lim resurslarini yaratish va ta'lim amaliyotiga joriy etish.

Kelgusidagi ilmiy izlanishlarda o'zini-o'zi tarbiyalash kompetensiyasini rivojlantirishning raqamli pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalashgan mexanizmlarini ishlab chiqish, shuningdek, mazkur kompetensiyaning turli yosh bosqichlarida shakllanish dinamikasini o'rganish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. – PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining umumiy o'rta ta'limni rivojlantirishga oid qarorlari va me'yoriy hujjatlari. – Toshkent, 2023.
4. Zimmerman, B. J. Attaining Self-Regulation: A Social Cognitive Perspective. In: Boekaerts M., Pintrich P., Zeidner M. (Eds.). Handbook of Self-Regulation. San Diego: Academic Press, 2000. – pp. 13–39.
5. Zimmerman, B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. Theory into Practice. – 2002. – Vol. 41(2). – pp. 64–70.
6. Bandura, A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. – New York: W.H. Freeman and Company, 1997. – 604 p.
7. Pintrich, P. R. The Role of Goal Orientation in Self-Regulated Learning. In: Boekaerts M., Pintrich P., Zeidner M. (Eds.). Handbook of Self-Regulation. Academic Press, 2000. – pp. 451–502.
8. Boekaerts, M. Self-Regulated Learning: Where We Are Today. International Journal of Educational Research. – 1999. – Vol. 31(6). – pp. 445–457.
9. Schunk, D. H., Greene, J. A. Handbook of Self-Regulation of Learning and Performance. – New York: Routledge, 2018. – 558 p.
10. Savickas, M. L. Career Construction Theory and Practice. In: Brown S., Lent R. (Eds.). Career Development and Counseling. – Hoboken: Wiley, 2013. – pp. 147–183.
11. Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., et al. Life Designing: A Paradigm for Career Construction in the 21st Century. Journal of Vocational Behavior. – 2009. – Vol. 75(3). – pp. 239–250.
12. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2021. – 184 p.
13. OECD. Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: OECD Publishing, 2020.
14. OECD. Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Transition. – Paris: OECD Publishing, 2023.
15. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. – Geneva: WEF, 2025.
16. Delors, J. Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. – Paris: UNESCO, 1996.
17. Knowles, M. S., Holton, E. F., Swanson, R. A. The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. – 8th ed. – London: Routledge, 2015.
18. Ryan, R. M., Deci, E. L. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Well-being. – New York: Guilford Press, 2017.
19. Voogt, J., Roblin, N. P. A Comparative Analysis of International Frameworks for 21st Century Competences. Journal of Curriculum Studies. – 2012. – Vol. 44(3). – pp. 299–321.
20. Trilling, B., Fadel, C. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. – San Francisco: Jossey-Bass, 2009.
21. Quronov, M. Yoshlar tarbiyasining metodologik asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021.
22. Musurmonova, O. O'quvchi shaxsini ma'naviy rivojlantirishning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
23. Nishonova, S., Xasanboyev, J., Tolipov, O. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
24. Tolipov, O., Usmonboyeva, M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
25. Xodjayev, B. X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2022.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.